

دومین همایش ملی صیانت از منابع طبیعی و محیط زیست، ۱۲ و ۱۳ اسفند ۱۳۹۴

دانشگاه محقق اردبیلی

بازار آب با محوریت بررسی قانون توزیع عادلانه آب

علی مختاری^۱، حمیده نوری^۲

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه تهران پردیس کشاورزی کرج گروه آبیاری و آبادانی، ali.mokhtari137098@gmail.com

۲- استادیار دانشگاه تهران پردیس کشاورزی کرج گروه آبیاری و آبادانی،

چکیده:

ایران دارای منابع محدود آبی است که روز به روز تقاضا برای مصرف این منابع بیشتر می‌گردد. در راستای حل مشکلات و چالش‌های پیش روی مسائل آب کشور، سه چاره‌ی اصلی مطرح شده است: اصلاحات در بخش سازمانی و نظارتی مدیریت منابع آب، تقویت مدیریت جلب مشارکت‌های اجتماعی و بخش خصوصی و تثبیت حقوق آب قابل مبادله و تشکیل بازارهای آب. جهت تشکیل بازار آب به بسترهای قانونی مناسب نیازمندیم که در ۵ فصل قانون توزیع عادلانه آب که به مسائل آب کشور پرداخته است، چالش‌ها و ایراداتی موجود است که سهولت تشکیل بازارهای آب را مخدوش می‌نماید. در این مطالعه به بررسی این قانون پرداخته‌ایم. مواد ۱، ۲، ۳، ۴، ۲۷ و ۳۶ به عنوان قوانین تشویقی و دو ماده ۲۱ و ۲۸، مواد بازدارنده جهت تشکیل بازار آب هستند. در آخر به عنوان پیشنهاد اصلاحیه‌ای به قانون ۳۳ داده شد و سه مورد نیز مطرح گشت: تعیین مجازات برای انحصار کنندگان، موظف نمودن وزارت نیرو جهت تشکیل نهادهای مردمی برای نظارت و مسائل زیست محیطی.

واژه‌های کلیدی: منابع آبی، بازار آب، حقوق آب، قانون توزیع عادلانه آب

مقدمه و هدف:

کشور ایران در منطقه‌ای خشک و نیمه خشک با بارندگی متوسط سالانه‌ی ۲۶۰ میلی‌متر قرار گرفته است. ایران دارای منابع محدود آبی است که روز به روز تقاضا برای مصرف این منابع بیشتر می‌گردد. بر اساس آمار ارائه شده در پنجمین کنفرانس بین‌المللی اقتصاد کشاورزی آسیا، ایران در سال ۲۰۵۰ میلادی به یکی از کشورهای تشنه‌ی دنیا مبدل خواهد شد (جفره و علیزاده، ۱۳۸۹). عواملی همچون رشد جمعیت، نیاز به غذای بیشتر، توسعه‌ی صنعتی و کشاورزی باعث افزایش تقاضا می‌شوند. با توجه به رشد سریع جمعیت، نیاز است که مصرف منابع محدود آبی کشور به صورت کنترل شده باشد و با مدیریت و برنامه ریزی به مصارف صنعتی، کشاورزی، شهری و زیست محیطی تخصیص داده شوند.

در راستای حل مشکلات و چالش‌های پیش روی مسائل آب کشور، سه چاره‌ی اصلی مطرح شده است:

- اصلاحات در بخش سازمانی و نظارتی مدیریت منابع آب؛
- تقویت مدیریت جلب مشارکت‌های اجتماعی و بخش خصوصی؛
- تثبیت حقوق آب قابل مبادله و تشکیل بازارهای آب.

تا کنون دولت برای دو مورد اول برنامه‌هایی را داشته است ولی به دلیل نبودن فضای قانونی و حقوقی مناسب، از راهکار و چاره‌ی سوم استفاده‌ی مقتضی نشده است. علاوه بر نبودن فضای قانونی مناسب، در کشور ایران نیاز است که برای نیل به اهداف مدیریتی جهت اجرای برنامه‌های اصلاحی در بخش‌های سازمانی و نظارتی و ایجاد مشارکت‌های اجتماعی به سه موضوع اجتماعی و معیشتی آب، توجه به خطرات و سوانح طبیعی آب و جنبه‌های زیست محیطی توجه ویژه گردد. از طرفی قانون گذاری بازار آب به خاطر متغیر بودن و عدم قطعیت منابع آب و وجود مشکلات عدیده در تعیین ذی‌نفعان منابع آبی، در مقایسه با بازارهای دیگر مانند زمین و مسکن بسیار دشوار است و نبود قوانین مربوط به حقایقه‌ها هزینه معاملات بازار آب را افزایش می‌دهد و قوانین مربوط به بازار آب باید به گونه‌ای وضع گردد که خود ذی‌نفعان و آب‌بران نیز در تعیین این قوانین و مقررات در رابطه با حقایقه‌ها دخالت مستقیم داشته باشند.

قوانین و حقوقی که در مورد آب و بهره‌برداری از آن در کشور ما ارائه شده است، در ۵۲ ماده و ۵ فصل با عنوان قانون توزیع عادلانه آب تدوین شده است. در این مطالعه با توجه به ویژگی‌های تشکیل یک بازار آب موفق، به بررسی این قانون پرداختیم و قوانین تشویقی و بازدارنده آب را شناسایی نمودیم و در آخر قوانینی را که جای آن‌ها خالی بود به عنوان پیشنهاد مطرح کردیم.

دومین همایش ملی صیانت از منابع طبیعی و محیط زیست، ۱۲ و ۱۳ اسفند ۱۳۹۴

دانشگاه محقق اردبیلی

تعریف، ساختار و ویژگی‌های بازار آب

بازار آب به جایی گفته می‌شود که فروشنده و خریدار به صورت کاملاً اختیاری و داوطلبانه اقدام به مبادله‌ی آب نمایند. در بازار آب فروشنده دارای حق یا پروانه‌ی استفاده از آبی است که بیش از نیاز او برای مصرف می‌باشد و خریدار برای توسعه‌ی صنعت، کشاورزی، شهر یا روستای خود نیاز به آب بیشتری دارد و حاضر است در قبال حق استفاده از این آب هزینه‌ای را بپردازد. تشکیل بازار آب نیاز به دو پشتوانه قوانین و مقررات پشتیبانی کننده‌ی مبادله‌ی آب و تأسیسات انتقال آب برای بهره‌برداران دارد که با نبود هر یک از این‌ها، امکان اجرایی نمودن سیاست بازار آب در منطقه وجود ندارد.

یک بازار آب سالم با چند مشخصه محوری از جمله رسمی بودن مبادلات و تصریح حقوق آب، نظارت پذیری حقوق آب در برداشت و مصرف، انتقال آب از یک نوع مصرف به نوع دیگر آن و افزایش هزینه‌های فرصت، آزادی ورود و خروج به بازار آب برای مصرف نه مالکیت، نماینده‌ی حاکمیت بودن دولت در تنظیم و تشکیل نهادهای ناظر بر بازار آب (این رفتار باید به صورت کاملاً دموکراتیک و مردمی صورت پذیرد) و نقش محوری نهاد ناظر بر بازار در برنامه‌ی تخصیص آب حوضه، شناخته می‌شود. از سوی دیگر، بازار آب برای موفق بودن باید جنبه رقابتی داشته باشد تا بهره‌برداران و سرمایه‌گذاران همواره حاضر باشند تا وارد این بازار گردند. چنانچه بخواهیم بازاری رقابتی شکل بگیرد نیاز است به چند مورد توجه ویژه گردد:

- ۱) حقوق مالکیت، مزایا و تعهدات بهره‌برداران تعریف و تدوین شده باشد و توسط نهادهای مختلف به رسمیت شناخته شود یا به عبارت دیگر مالک حقیقی یا حقوقی آب به طور کامل مشخص باشد؛
- ۲) فعالیت‌های مصرفی یا تولیدی دارای آثار جانبی مثبت یا منفی، قابل انتقال به سایر مبادله کنندگان نباشد؛
- ۳) از استفاده‌ی بیش از حد بهینه‌ی یک منبع به دلیل مشترک بودن آن بتوان جلوگیری کرد؛
- ۴) منبع یا کالای همگانی طوری نباشد که هنگام بهره‌مند شدن یک تولیدکننده یا مصرف کننده از منابع یا عوارض آن، سایر مصرف کنندگان و تولید کنندگان بدون پرداخت هزینه‌ای از آن بهره‌مند گردند؛
- ۵) طرفین معامله، هر دو به یک اندازه اطلاعات در دسترس داشته باشند؛
- ۶) شرایط تکنولوژی به گونه‌ای باشد که تنها یک قیمت و مقداری تعادلی در بازار برقرار باشد؛
- ۷) بنگاه‌های اقتصادی آن قدر بزرگ نشوند که بتوانند بر قیمت تأثیر گذار باشند و بازار حالت انحصاری به خود بگیرد، یکی از مؤلفه‌های اصلی و شاخصه‌های مهم رقابت در بازارها، اندازه‌ی بنگاه‌ها و سهم مربوط به آن‌ها است. اندازه‌ی بنگاه‌ها و تمرکز و یا توزیع سهم آن‌ها در بازار یک ویژگی ایت که بازارها را بر مبنای آن در طیف گسترده‌ای از بازارهای رقابت کامل تا انحصار کامل طبقه‌بندی می‌کند (پهلوند و صدر، ۱۳۸۴)؛
- ۸) هزینه‌ی مبادلات حداقل باشد، به گونه‌ای که منافع حاصل از مبادله بیش از هزینه‌ی مبادله باشد (جفره و علیزاده، ۱۳۸۹). یکی از ویژگی‌های اصلی که برای تشکیل بازار آب باید وجود داشته باشد، ملی بودن مالکیت آب است. یعنی آب در عین حالی که در مالکیت همه است، در مالکیت هیچ کس نیست (جفره و علیزاده، ۱۳۸۹) و تنها چیزی که در بازار آب مبادله می‌شود، حق استفاده از آب است. سندی که برای حق استفاده از آب تهیه می‌شود و در اختیار بهره‌بردار قرار می‌گیرد، باید کاملاً جدا از سندی باشد که برای زمین همان منطقه ارائه می‌گردد.

قانون توزیع عادلانه‌ی آب

تشکیل بازار آب نیاز به بسترهای قانونی مناسب دارد، تا خرید و فروش حقایقه‌ها به صورت قانونی و بدون هیچ گونه محدودیتی انجام گیرد. این بسترها باید به گونه‌ای باشد که انتقال آب از یک نوع مصرف به نوع دیگر مصرف به سهولت انجام گیرد و قوانین بازدارنده‌ای در این رابطه موجب نشود که بازار آب از حالت فعال خارج گردد.

قانون حاکم بر مسائل آب در کشور ایران، در ۵ فصل و ۵۲ ماده با عنوان قانون توزیع عادلانه‌ی آب تدوین شده است که بسیاری از آن‌ها برای بسترسازی جهت راه‌اندازی بازارهای آب محلی نیاز به اصلاحات گسترده‌ای دارند تا بتوان در کشور به تشکیل بازارهای کارآمد آب امیدوار بود و دولت بتواند با اصلاحات لازم در این قوانین به عنوان بزرگترین پشتیبان بازارهای آب در نقش نظارت بر مبادلات آبی ظاهر

دومین همایش ملی صیانت از منابع طبیعی و محیط زیست، ۱۲ و ۱۳ اسفند ۱۳۹۴

دانشگاه محقق اردبیلی

شود. در این مطالعه به بررسی این ماده پرداختیم و قوانین تشویقی و بازدارنده‌ی بازار آب را شناسایی نمودیم که در ادامه به معرفی آن‌ها می‌پردازیم.

قوانین تشویقی بازار آب

• برای شروع یک پیش نویس قانون مناسب جهت برپایی بازارهای آب در یک کشور نیاز است که پایه و چارچوب قوانین مربوط به آب، آب را در مالکیت عمومی بداند (پوهلینگ، ۲۰۰۵)، و فقط حق استفاده از آب در اختیار بهره‌برداران قرار گیرد. مواد ۱ و ۲ فصل اول قانون توزیع عادلانه‌ی آب همانطور که در ذیل آمده است نیز بر این مسأله تأکید ویژه نموده است.

ماده ۱: براساس اصل ۴۵ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، آب‌های دریاها و آب‌های جاری در رودها و انهار طبیعی و دره‌ها و هر مسیر طبیعی دیگر اعم از سطحی و زیرزمینی و سیلاب‌ها و فاضلاب‌ها و زه‌آب‌ها و دریاچه‌ها و مرداب‌ها و برکه‌های طبیعی، چشمه‌سارها و آب‌های معدنی و منابع آب‌های زیرزمینی از مشترکات بوده و در اختیار حکومت اسلامی است و طبق مصالح عامه از آن‌ها بهره‌برداری می‌شود. مسئولیت حفظ و اجازه‌ی نظارت بر بهره‌برداری از آن‌ها به دولت محول می‌شود.

ماده ۲: بستر انهار طبیعی و کانال‌های عمومی و رودخانه‌ها اعم از این که دائمی یا فصلی باشند و مسیل‌ها و بستر مرداب‌ها و برکه‌های طبیعی در اختیار حکومت جمهوری اسلامی ایران است و همچنین است اراضی ساحلی و اراضی مستحده که در اثر پایین رفتن سطح آب دریاها و دریاچه‌ها و یا خشک شدن مرداب‌ها و باتلاق‌ها پدید آمده باشد در صورت عدم احیا قبل از تصویب قانون نحوه احیاء اراضی در حکومت جمهوری اسلامی.

• می‌توان با استناد به مواد ۳ و ۴ فصل دوم قانون توزیع عادلانه‌ی آب نقش نظارتی را به دولت (وزارت نیرو) منتسب نمود و وزارت نیرو نیز این امکان را دارد که حفر هر نوع چاه و قنات و توسعه‌ی چشمه در هر منطقه و یا افزایش هرگونه برداشت از منابع آب هر منطقه را به نهادهای ناظر واگذار نماید و مطالعات جغرافیایی را به بانک‌های آب منتقل کند.

ماده ۳: استفاده از منابع آب‌های زیرزمینی به استثنای موارد مذکور در ماده (۵) این قانون از طریق حفر هر نوع چاه و قنات و توسعه‌ی چشمه در هر منطقه از کشور با اجازه و موافقت وزارت نیرو باید انجام شود و وزارت مذکور با توجه به خصوصیات هیدروژئولوژی منطقه (شناسایی طبقات زمین و آب‌های زیرزمینی) و مقررات پیش‌بینی شده در این قانون نسبت به صدور پروانه‌ی حفر و بهره‌برداری اقدام می‌کند.

ماده ۴: در مناطقی که به تشخیص وزارت نیرو مقدار بهره‌برداری از منابع آب‌های زیرزمینی بیش از حد مجاز باشد و یا در مناطقی که طرح‌های دولتی ایجاب نماید وزارت نیرو مجاز است با حدود جغرافیایی مشخص حفر چاه عمیق یا نیمه عمیق و یا قنات و یا هرگونه افزایش در بهره‌برداری از منابع آب منطقه را برای مدت معین ممنوع سازد. تمدید یا رفع این ممنوعیت با وزارت نیرو است.

• طبق ماده‌ی ۷ فصل دوم قانون توزیع عادلانه‌ی آب، بهره‌بردار این حق را دارد که آب مازاد خود را به فروش برساند و در قبال آن قیمت عادلانه‌ی را دریافت نماید.

ماده ۷: در مورد چاه‌هایی که مقدار آبدهی مجاز آن بیش از میزان مصرف معقول صاحبان چاه باشد و مازاد آب چاه با ارائه‌ی شواهد و قرائن برای امور کشاورزی، صنعتی و شهری مصرف معقول داشته باشد، وزارت نیرو می‌تواند تا زمانی که ضرورت اجتماعی ایجاب کند با توجه به مقررات و رعایت مصالح عمومی برای کلیه‌ی مصرف کنندگان اجازه مصرف صادر نماید و قیمت عادلانه‌ی آب به صاحب چاه پرداخت شود.

• یکی از پیش شرایط ایجاد بازار آب، جداسازی سند آب از زمین می‌باشد، که در ماده‌ی ۲۷ قانون توزیع عادلانه‌ی آب به این موضوع اشاره دارد که پروانه‌ی صادره برای آب مختص زمین و موارد مصرفی است که در آن ذکر شده است ولی وزارت نیرو می‌تواند جهت تشکیل بازار آب تصمیمات دیگری را اتخاذ نماید تا امکان انتقال از یک نوع مصرف به نوع دیگر و انتقال از یک زمین به زمین دیگر وجود داشته باشد.

ماده ۲۷: پروانه‌ی مصرف آن مختص به زمین و مواردی است که برای آن صادر شده است مگر آنکه تصمیم دیگری به وسیله دولت در منطقه اتخاذ شود.

• در ماده‌ی ۳۶ فصل چهارم قانون توزیع عادلانه‌ی آب، وزارت نیرو می‌تواند حق احداث و تغییر مقطع و مجرای آب و انشعاب جدید را به نهادهای ناظر محلی بسپرد.

دومین همایش ملی صیانت از منابع طبیعی و محیط زیست، ۱۲ و ۱۳ اسفند ۱۳۹۴ دانشگاه محقق اردبیلی

ماده ۳۶: مصرف کنندگان آب از مجاری و سردهنه‌ی مشترک مسئول نگهداری تأسیسات مشترک هستند و هیچکس بدون اجازه‌ی وزارت نیرو حق احداث و تغییر مقطع و مجرای آب و انشعاب جدید را ندارد و هر بالادستی مسئول خساراتی است که از عمل غیر متعارف او به پایین دستی وارد می‌آید.

قوانین بازدارنده بازار آب

یک سری از قوانین با وجود تعداد اندک آن‌ها با شرایط ایجاد یک بازار آب رقابتی و پویا در تناقض هستند و در صورت اصلاح نشدن این قوانین، امکان ایجاد یک بازار آب خوب با شرایط مذکور وجود ندارد.

• ماده‌ی ۲۱ فصل چهارم قانون توزیع عادلانه‌ی آب اجازه‌ی بهره‌برداری از منابع آب برای مصارف گوناگون را تنها در اختیار وزارت نیرو قرار داده است. یکی از اهداف و ویژگی‌های بازار آب تخصیص مجدد آب بین مصارف گوناگون است که این ماده تنها باعث افزایش کاغذبازی‌ها و فرآیندهای پیچیده‌ی اداری جهت تخصیص مجدد می‌شود و بازار آب را از پویایی و فعالیت خارج می‌سازد. در حالی که تخصیص‌های مجدد باید بدون هیچ گونه مانع و انجام هرگونه فرآیندهای اداری و به سهولت در بازار آب از یک نوع مصرف به نوع دیگر مصرف انتقال داده شود.

ماده ۲۱: تخصیص و اجازه بهره‌برداری از منابع عمومی آب برای مصارف شرب، کشاورزی، صنعت و سایر موارد منحصرأ با وزارت نیرو است. • در بازار آب نیاز است که بهره‌بردار این اختیار را داشته باشد که آب مازاد خود را به راحتی به هر نوع مصرف کننده‌ای به فروش برساند، یعنی این امکان باشد که آب از مصرف کشاورزی به مصرف صنعتی یا هر مصرف دیگری برسد، ولی در ماده ۲۸ فصل چهارم قانون توزیع عادلانه‌ی آب صراحتاً اشاره کرده است که امکان انتقال آب به زمین و مصرف دیگری وجود ندارد.

ماده ۲۸: هیچکس حق ندارد آبی را که اجازه مصرف آن را دارد به مصرفی به جز آنچه در پروانه قید شده است برساند و همچنین حق انتقال پروانه‌ی صادره را به دیگری بدون اجازه‌ی وزارت نیرو نخواهد داشت مگر به تبع زمین و برای همان مصرف با اطلاع وزارت نیرو.

پیشنهادات

• در ماده ۳۳ فصل چهارم قانون توزیع عادلانه‌ی آب، جهت عادلانه‌تر شدن قیمت‌های آب، نیاز است که یکی از معیارهای قیمت‌گذاری آب را کیفیت آن نیز در نظر گرفت، زیرا این کیفیت آب است که تعیین می‌کند آب به چه مصرفی می‌تواند برسد. در کل قیمت‌گذاری باید به گونه‌ای باشد که هزینه‌ی مبادلات در برابر منفعتی که از خرید آب به دست می‌آید ناچیز باشد و قیمت آب برابر با هزینه‌ی تهیه و تأمین آخرین آب عرضه شده باشد که از لحاظ اقتصادی کارا و از نظر اجتماعی بهینه باشد.

ماده ۳۳: وزارت نیرو موظف است نرخ آب را برای مصارف شهری و کشاورزی و صنعتی و سایر مصارف با توجه به نحوه استحصال و مصرف برای هر یک از مصارف در تمام کشور به شرح زیر تعیین و پس از تصویب شورای اقتصاد وصول نماید.

الف: در مواردی که استحصال آب بوسیله دولت انجام پذیرفته و به صورت تنظیم شده در اختیار مصرف کننده قرار گیرد، نرخ آب با در نظر گرفتن هزینه‌های جاری از قبیل: مدیریت، نگهداری، تعمیر، بهره‌برداری و هزینه‌ی استهلاک تأسیسات و با توجه به شرایط اقتصادی و اجتماعی هر منطقه تعیین و از مصرف کننده وصول می‌شود.

ب: در مواردی که استحصال آب به وسیله دولت انجام نمی‌پذیرد دولت می‌تواند به ازاء نظارت و خدماتی که انجام می‌دهد با توجه به شرایط اقتصادی و اجتماعی هر منطقه در صورت لزوم عوارضی را تعیین و از مصرف کننده وصول نماید.

• در قانون توزیع عادلانه‌ی آب، اشاره‌ای به انحصار توسط بنگاه‌های مصرف کننده‌ی آب نشده است، نیاز است که در صورت ایجاد انحصار در بازار آب توسط بنگاه‌های خاص، جرایمی در نظر گرفته شود تا هیچ شخصی نتواند بر قیمت‌های بازار آب تأثیر قابل توجهی بگذارد و بازار آب را در اختیار خود بگیرد.

• بهتر است که قوانین آب کشور به صورت مستقیم وزارت نیرو را موظف به ایجاد نهادهای ناظر و شرکت‌های محلی آبیاری جهت نظارت و تخصیص آب در منطقه نماید.

دومین همایش ملی صیانت از منابع طبیعی و محیط زیست، ۱۲ و ۱۳ اسفند ۱۳۹۴ دانشگاه محقق اردبیلی

• در تخصیص منابع آبی، در کشورهای پیشرو در این زمینه، همیشه علاوه بر صنعت، کشاورزی و مصارف شهری، جهت حفظ محیط زیست نیز مقداری آب را نظر می‌گیرند تا بتوان از نشست زمین جلوگیری کرد، آکیفرها را حفظ نمود، تنوع زیستی منطقه را نگهداری کرد و ... ولی در قانون توزیع عادلانه‌ی آب هیچ اشاره‌ای به موضوع محیط زیست و اختصاص آب جهت حفظ و نگهداری آن نشده است.

بحث و نتیجه‌گیری:

هدف از انجام این مطالعه، بررسی ویژگی‌های تشکیل یک بازار آب رقابتی و موفق است و سپس چالش‌های موجود در راستای تشکیل بازار آب در قانون توزیع عادلانه‌ی آب می‌باشد. ویژگی‌های یک بازار آب رقابتی شامل حقوق مالکیت، مزایا و تعهدات بهره‌برداران تعریف و تدوین شده باشد و توسط نهادهای مختلف به رسمیت شناخته شود یا به عبارت دیگر مالک حقیقی یا حقوقی آب به طور کامل مشخص باشد، فعالیت‌های مصرفی یا تولیدی دارای آثار جانبی مثبت یا منفی، قابل انتقال به سایر مبادله‌کنندگان نباشد، از استفاده‌ی بیش از حد بهینه‌ی یک منبع به دلیل مشترک بودن آن بتوان جلوگیری کرد، منبع یا کالای همگانی طوری نباشد که هنگام بهره‌مند شدن یک تولیدکننده یا مصرف‌کننده از منابع یا عوارض آن، سایر مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان بدون پرداخت هزینه‌ای از آن بهره‌مند گردند، طرفین معامله، هر دو به یک اندازه اطلاعات در دسترس داشته باشند، شرایط تکنولوژی به گونه‌ای باشد که تنها یک قیمت و مقداری تعادلی در بازار برقرار باشد، بنگاه‌های اقتصادی آن قدر بزرگ نشوند که بتوانند بر قیمت تأثیر گذار باشند و بازار حالت انحصاری به خود بگیرد، یکی از مؤلفه‌های اصلی و شاخصه‌های مهم رقابت در بازارها، اندازه‌ی بنگاه‌ها و سهم مربوط به آن‌ها است. اندازه‌ی بنگاه‌ها و تمرکز و یا توزیع سهم آن‌ها در بازار یک ویژگی است که بازارها را بر مبنای آن در طیف گسترده‌ای از بازارهای رقابت کامل تا انحصار کامل طبقه‌بندی می‌کند و هزینه‌ی مبادلات حداقل باشد، به گونه‌ای که منافع حاصل از مبادله بیش از هزینه‌ی مبادله باشد.

با در نظر گرفتن این خصوصیات مواد ۱، ۲، ۳، ۴، ۲۷ و ۳۶ به عنوان قوانین تشویقی و دو ماده ۲۱ و ۲۸، مواد بازدارنده جهت تشکیل بازار آب معرفی می‌گردند. در آخر به عنوان پیشنهاد اصلاحیه‌ای به قانون ۳۳ داده می‌شود و سه مورد نیز مطرح می‌گردد: تعیین مجازات برای انحصارکنندگان، موظف نمودن وزارت نیرو جهت تشکیل نهادهای مردمی برای نظارت و مسائل زیست محیطی.

منابع

- بهلولوند، ع و صدر، س. ک. ۱۳۸۶. سنجش رقابت در بازار آب مجن. اقتصاد کشاورزی. دوره ۱. شماره ۲. ۱-۳۵.
- رجب پور، ص. ۱۳۹۰. مدیریت مشارکتی آبیاری در منطقه‌ی مُجِن (مطالعه‌ی موردی از نمونه‌ی موفق) (ایران - استان سمنان - شهرستان شاهرود). مجله مهتاب قدس. دوره ۱. شماره ۵۴. ۵۱-۵۹.
- جفره، م و علیزاده، س. ۱۳۸۹. بررسی نقش بازار در تخصیص بهینه منابع آب. علوم اقتصادی، دوره ۳، شماره ۸، صفحه ۷۴-۸۹.
- جعفری، ع. ۱۳۸۳. رویکرد بازار آب و الزامات آن. اقتصاد کشاورزی و توسعه، سال دوازدهم، شماره ۴۸.
- چییزی، م. شاهرودی، ع. ۱۳۸۵. تعاونی آب بران؛ رهیافتی نوین برای پایداری مدیریت آب کشاورزی. چهارمین همایش تبادل تجربه های پژوهشی، فنی و مهندسی.
- نجفی، ب. نیکویی، ع. ۱۳۹۰. آثار رفاهی برقراری بازار آب کشاورزی در ایران مطالعه موردی شبکه های آبیاری اصفهان. اقتصاد کشاورزی و توسعه، سال نوزدهم، شماره ۷۶.

-Poh-Ling, T. ۲۰۰۴. Diving into the Deep: Water markets and the law. Institute of Public Affairs.

-Chong, H. Sunding, D. ۲۰۰۶. Watermarkets and Trading. Annual Review of Environment and Resources. ۲۰۰۶. ۳۱:۱۱۱-۱۱۲۶